

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Bezpečnosť potravín a bioenergia“ (stanovisko z vlastnej iniciatívy)

(2013/C 341/04)

Spravodajca: **Franco CHIRIACO**

Európsky hospodársky a sociálny výbor sa 14. februára 2013 rozhodol podľa článku 29 ods. 2 rokovacieho poriadku vypracovať stanovisko z vlastnej iniciatívy na tému

„Bezpečnosť potravín a bioenergia“.

Odborná sekcia pre poľnohospodárstvo, rozvoj vidieka a životné prostredie poverená vypracovaním návrhu stanoviska výboru v danej veci prijala svoje stanovisko 3. septembra 2013.

Európsky hospodársky a sociálny výbor prijal na svojom 492. plenárnom zasadnutí 18. a 19. septembra 2013 (schôdza z 18. septembra) 173 hlasmi za, pričom 3 členovia hlasovali proti a 13 sa hlasovania zdržali, nasledujúce stanovisko:

1. Závbery a odporúčania

1.1 Európsky hospodársky a sociálny výbor (EHSV) sa domnieva, že problematika bezpečnosti potravín by sa mala dostať do centra pozornosti politik Európskej únie, pretože je základným predpokladom stratégie celkovej stability.

1.2 V diskusii „Food vs. Fuel“ sa EHSV síce zhoduje s Európskou úniou na tom, že je nutné znížiť závislosť od dovozu fosílnych palív, vyzýva však Európsku komisiu, aby do popredia postavila bezpečnosť zásobovania potravinami, ochranu územia, konkurencieschopnosť európskeho poľnohospodárstva, využívanie pôdy⁽¹⁾ v úzkom vzťahu medzi zabezpečením dodávok potravín a výrobou bioenergie⁽²⁾.

1.3 EHSV sa domnieva, že budúcnosť Európskej únie musí byť založená na sociálnej, hospodárskej, environmentálnej udržateľnosti a výroba energie z obnoviteľných zdrojov musí byť úzko naviazaná na dosiahnutie týchto cieľov.

1.4 EHSV súhlasí s rozhodnutím Komisie včleniť do smerníc 98/70/ES a 2009/28/ES záväzné ustanovenia, ktoré by riešili otázku zmeny využívania pôdy, pretože biopalivá sú v súčasnosti vyrábané z poľnohospodárskych plodín.

1.5 EHSV potvrdzuje to, čo už je uvedené v stanovisku TEN/502⁽³⁾, a vyjadruje nesúhlas s rozhodnutím Komisie prehodnotiť „nepriame zmeny využívania pôdy“ vzhľadom na fosílnu a biogénne zdroje energie a zohľadňovať pri tom len skleníkové plyny a nedoceňovať otázky bezpečnosti zásobovania a účinku fosílnych zdrojov.

1.6 EHSV súhlasí s návrhom Komisie vzhľadom na už vykonané investície obmedziť výrobu biopalív z potravinárskych plodín a stimulmi podporiť „moderné“ palivá, domnieva sa však, že výroba palív druhej generácie, ktoré využívajú drevo a slamu, by mohla oslabiť cykly pohlcovania uhlíka a tým zvýšiť koncentráciu CO₂⁽⁴⁾.

1.7 Podľa EHSV by boli výsledky hodnotenia iné, keby sa ako surovina na výrobu biopalív využívali mikroriasy, ktoré zatiaľ síce nie sú obchodným artiklom, perspektívne na rozdiel od palív prvej generácie by však mohli zmenšiť obavy súvisiace s konkurenčným bojom v oblasti pôdy a vodných zdrojov.

1.8 V tejto problematike EHSV v plnom rozsahu potvrdzuje závery konferencie EHSV o bezpečnosti potravín z roku 2011, že „výroba biopalív musí byť v súlade so spoločnými zásadami a musí byť predmetom štúdií vplyvu na životné prostredie, do ktorých budú úzko zapojené miestne orgány, čo bude zárukou, že sa bude dôsledne zohľadňovať právo na stravu“.

1.9 Výbor v súlade s týmto hodnotením EHSV navrhuje Komisii, aby prijala na európskej úrovni nástroje ako Operator Level Indicator na hodnotenie potenciálneho vplyvu projektov v oblasti bioenergie na bezpečnosť potravín na úrovni jednotlivých členských štátov.

2. Všeobecné pripomienky

2.1.1 Energetický systém prechádza na medzinárodnej úrovni veľmi náročnou fázou, čo je spôsobené nielen svetovou hospodárskou krízou, ale predovšetkým geopolitickou situáciou krajín v severnej Afrike a na Blízkom východe.

⁽¹⁾ Ú. v. EÚ C 198, 10.7.2013, s. 56 – 66.

⁽²⁾ Ú. v. EÚ C 110, 9.5.2006, s. 49 – 59.

⁽³⁾ Ú. v. EÚ C 198, 10.7.2013, s. 56 – 66.

⁽⁴⁾ Ú. v. EÚ C 198, 10.7.2013, s. 56 – 66.

2.1.2 Z údajov OECD za rok 2009 vyplýva, že spotreba energie na celosvetovej úrovni klesla o 4,4 %, v USA o 5,0 %, v EÚ o 5,5 %, kým v krajinách, ktoré nie sú členmi OECD, sa dopyt po nej zvýšil o 2 %. K tomu je potrebné pridať haváriu v jadrovej elektrárni Fukushima v Japonsku, ktorá niektoré krajiny vrátane Nemecka priviedla k rozhodnutiu prestať využívať jadrové elektrárne na výrobu energie.

2.1.3 V súčasnosti Európa na uspokojenie svojich energetických potrieb dováža 80 % ropy, 60 % zemného plynu a 40 % uhlia, čo sa odhaduje na 1 583,3 Mtoe (Nomisma). Neobnoviteľné zdroje sa na uspokojení energetických potrieb podieľajú 91 % (ropa 36,6 %, zemný plyn 24,5 %, uhlie 15,7 %, jadrová energia 13,6 %) a obnoviteľné zdroje 9 % (6,1 % biomasa, bioplyn, komunálny odpad, 1,7 % energia z hydroelektrární, 0,7 % veterná energia, 0,3 % geotermálna energia, 0,1 % fotovoltaická a solárna).

2.1.4 Európa je stále viac závislá od dovozu energie. EÚ 28 bude v roku 2030 na uspokojenie svojich potrieb dovážať 84 % zemného plynu, 59 % uhlia a 94 % ropy (EREC). Podľa údajov z roku 2009 bola doprava odvetvím s najväčšou spotrebou energie, čo tvorilo 33 % celkovej spotreby. V odvetví bývania to bolo 26,5 %, v priemysle 24,2 %, v službách 14 % a najmenej v poľnohospodárstve: 2,3 %.

2.1.5 Ciele, ktoré chce EÚ dosiahnuť, možno zhrnúť takto:

- znížiť závislosť od dovozu neobnoviteľných zdrojov, ktoré predstavujú 75 % spotreby energie v Európe, čo sa rovná 890,5 Mtoe,
- zlepšiť zabezpečenie dodávok energie,
- zvýšiť primárnu produkciu EÚ 28 zo súčasných 812 Mtoe,
- bojovať proti zmenám klímy a emisiám CO₂ a skleníkovým plynom.

2.2 Zmena v energetickej politike

2.2.1 V posledných rokoch prejavil energetický systém založený na využívaní fosílnych zdrojov energie mnohé kritické miesta, čo spochybňuje udržateľnosť a bezpečnosť dodávok v budúcnosti a núti uvažovať o bezpečných zdrojoch energie v rámci kontrolovaného systému dovozu energie.

Vzhľadom na stále sa zvyšujúci dopyt po energii (IEA), nezaštavitelné vyčerpanie zásob fosílnych zdrojov v budúcnosti ohrozuje schopnosť uspokojiť narastajúce energetické potreby. K tomuto vyčerpaniu dôjde preto, lebo fosílny zdroje nie sú obnoviteľné. Proces ich transformácie trvá extrémne dlho, čo nie je v súlade s energetickými požiadavkami súčasnej spoločnosti.

2.2.2 Hlavné druhy energie z obnoviteľných zdrojov sú:

- solárna energia,
- veterná energia,
- vodná energia,
- geotermálna energia,
- energia z biomasy.

To nie je ich úplný prehľad, hlavne vzhľadom na výsledky vedeckého výskumu.

2.2.3 Bioenergiu možno definovať ako energiu získanú z biomasy a podľa skupenstva ju možno deliť na:

- pevnú biomasu z dreva alebo plodín, odpad rastlinného a živočíšneho pôvodu z poľnohospodárskej činnosti,
- bioplyn: plyn vznikajúci fermentáciou biomasy bez prítomnosti kyslíka. Napríklad komunálny odpad, zootechnický odpad, poľnohospodársky odpad a odpad z agropotravinárskeho priemyslu, priemyselný kal, drevná biomasa,
- biokvapaliny a biopalivá získané z rastlinných olejov (repka olejná, sója, slnečnicové semená, plody palmy olejnej), z cukornatých plodín a plodín s vysokým obsahom škrobu a celulózy (cukrová repa, cukrová trstina, kukurica, pšenica, trstina) a tiež biokvapalina získaná pyrolýzou biomasy.

2.2.4 Obnoviteľným zdrojom, ktorý sa už efektívne využíva na výrobu energie, je biomasa. Obsahuje všetky látky organického pôvodu, ktoré v procese chlorofylovej fotosyntézy priamo alebo nepriamo akumulovali slnečnú energiu. Biomasa pochádza z energetických plodín alebo organických zvyškov pochádzajúcich z lesných produktov a technologickej transformácie poľnohospodárskych produktov.

2.2.5 Na celosvetovej úrovni 50 % potenciálne disponibilných zvyškov pochádza z odvetvia lesného hospodárstva, druhých 50 % z odvetvia poľnohospodárstva, kde dôležitú úlohu zohrávajú zariadenia využívajúce biomasu rastlinného a živočíšneho pôvodu (IEA).

2.3 Iniciatívy Európskej únie na podporu rozvoja obnoviteľných zdrojov energie

- Kjótsky protokol, ktorý nadobudol platnosť 21. marca 1994,

- program Altener na podporu obnoviteľných zdrojov (rozhodnutie Rady 1993/500/EHS),
- zelená kniha o obnoviteľných zdrojoch energie (1996),
- biela kniha stanovujúca cieľ do roku 2010 využiť 12 % energie z obnoviteľných zdrojov,
- smernica č. 2001/77/ES o podpore elektrickej energie vyrábanej z obnoviteľných zdrojov energie,
- smernica 2003/30/ES o podpore využívania biopalív,
- smernica Rady 2003/96/ES o reštrukturalizácii právneho rámca spoločenstva pre zdaňovanie energetických výrobkov a elektriny,
- COM(2005) 628 final – Akčný plán o biomase,
- COM(2006) 34 final – Stratégia EÚ v oblasti biopalív,
- Zelená kniha „Európska stratégia pre udržateľnú, konkurencieschopnú a bezpečnú energiu“ (2006),
- balík opatrení v oblasti energetiky a zmeny klímy (20-20-20), Európska rada, 9. marca 2007,
- Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2009/28/ES z 23. apríla 2009 o podpore využívania energie z obnoviteľných zdrojov energie a o zmene a doplnení a následnom zrušení smerníc 2001/77/ES a 2003/30/ES (Text s významom pre EHP),
- Oznámenie Komisie Rade a Európskemu parlamentu – Cestovná mapa pre obnoviteľnú energiu – Obnoviteľná energia v 21. storočí: budovanie udržateľnejšej budúcnosti, COM (2006) 848 final,
- Oznámenie Komisie – Podpora výroby elektrickej energie z obnoviteľných zdrojov energie, SEC (2005) 1571 – COM (2005) 627 final.

3. Konkrétne pripomienky

3.1 Bioenergia a sociálno-ekonomická problematika

3.1.1 Sociálno-ekonomický dosah bioenergie z veľkej časti súvisí s nákladmi (stimuly, náklady na odstránenie nedostatkov

v infraštruktúre) a prínosmi (súvisiace činnosti, vplyv na HDP, zníženie emisií CO₂, vplyv na zamestnanosť, zníženie nebezpečenstva spojeného s palivom, absencia nákladov na nakladanie s odpadom, výroba hnojív a iných vedľajších produktov) (Alte-sys). Navyše, keď cena ropy presahuje 70 USD za barel, výroba bioenergie sa stáva konkurencieschopnou.

3.1.2 Súčasný výrobný systém biomasy na energetické účely vplyva na územie, hospodárstvo, ceny, na spoločnosť ako celok. EHSV sa domnieva, že tento vplyv treba zhodnotiť, aby sa odstránili nedostatky a narušenia.

3.1.3 EHSV sa nazdáva, že rozvoj bioenergie má vplyv na bezpečnosť potravín z dôvodov, ktoré sú úzko spojené s cenami a územnými činiteľmi. Prvý priamy vplyv na ceny vyplýva z dopytu po biopalivách, pretože energetické trhy majú z hľadiska hodnoty väčší objem než poľnohospodárske trhy. Ceny energie určujú poľnohospodárske ceny energetických plodín, pretože zvýšenie dopytu po energii naviazanej na poľnohospodárske produkty určuje minimálne ceny cukru, kukurice a repky olejnej, ako aj ich maximálne ceny, čo v prípade ich prekročenia spôsobí, že využívanie poľnohospodárskych plodín prestane byť konkurencieschopné voči iným energetickým zdrojom, ako sú veterné, fotovoltaické a geotermálne zdroje. Okrem toho je potrebné upozorniť na všeobecný problém, ktorým je to, že vyššie ceny energie zvyšujú náklady činiteľov poľnohospodárskej výroby.

3.1.4 Bioenergia sa ukazuje ako možné riešenie, ktoré by mohlo pozdvihnúť oblasti, ktoré sú hospodársky slabé a poľnohospodársky nedostatočne využívané, predovšetkým rozvojom reťazcov na rôznych stupňoch výroby, zberu, transportu a transformácie. Aj z hospodárskeho hľadiska a z hľadiska zamestnanosti je možné stanoviť pozitívne ciele: podľa oznámenia Komisie, COM(2005) 628 final, „Akčný plán o biomase“ predstavovala priama zamestnanosť v roku 2010, predovšetkým vo vidieckych oblastiach, 300 000 nových pracovných miest.

3.1.5 Využívanie lesných porastov na energetické účely môže umožniť obnovu územných celkov s lesným hospodárstvom a väčšiu kontrolu územia, ako aj lepšiu ochranu zalesnených oblastí. Okrem toho by sa mohla zlepšiť schopnosť lesných ekosystémov vykonávať základné funkcie, ktoré spočívajú v produkcii drevnatej biomasy a ochrane prírodného dedičstva a úrodnosti pôdy.

3.2 Pôda

3.2.1 EHSV vyjadruje poľutovanie nad tým, že, podobne ako to bolo v prípade nafty, bohaté krajiny, ktorým chýba orná pôda na zabezpečenie zásobovania svojho obyvateľstva potravinami, nadnárodné spoločnosti, ako aj štátne investičné fondy veľa investujú do prieskumu možností využívania pôdy v tretích krajinách. Takto hrozia „preteky v zaberaní pôdy“ („land grabbing“), ktoré môžu zničiť vidiecke spoločenstvá a poškodiť poľnohospodárske a lesné zdroje miestneho obyvateľstva. EHSV sa domnieva, že táto situácia ani zďaleka nie je príkladom udržateľného rozvoja v hospodárskej, sociálnej a environmentálnej oblasti.

3.2.2 Problematika konfliktu pri využívaní pôdy je veľmi citlivá predovšetkým v prípade rozvojových krajín alebo krajín s rozsiahlymi riedko obývanými územiami (Brazília alebo štát Iowa v USA). Podstatu konfliktu pri využívaní pôdy, ktorý je síce zrejмый, možno lepšie pochopiť, keď si uvedomíme, že na výrobu 25 galónov bioetanolu je potrebné množstvo kukurice, ktorá by uživila jedného človeka po celý rok (World Watch Institute).

3.2.3 Konflikt pri využívaní pôdy je problém spojený s dovozom biopalív zo strany Európskej únie a zásobovaním potravinami v rozvojových krajinách, predovšetkým v afrických krajinách a v krajinách juhovýchodnej Ázie, v dôsledku napätých situácií spojených s vlastníctvom pôdy vzhľadom na absenciu pozemkových kníh a zvykového práva.

3.2.4 EHSV súhlasí so stratégiou EÚ pre biopalivá, COM(2006) 34 final, najmä s tou časťou, kde sa tvrdí, že je nevyhnutné, aby sa pri výrobe surovín pre biopalivá uplatňovali minimálne environmentálne normy. Zdôrazňuje však pochybnosti, pokiaľ ide o využívanie pozemkov vyňatých z produkcie potravín vzhľadom na potenciálny negatívny dosah na biodiverzitu a pôdu.

3.3 Voda

3.3.1 Vo svete sa stále väčším stupňom rozvoja stále narastá nekontrolované využívanie vodných zdrojov. Príčiny sú nárast celosvetovej populácie a jej rozmiestnenie, zmena stravovacích návykov a narastajúci význam biopalív. Súčasná stratégia rozvoja biopalív určite prehĺbi krízu spojenú s nedostatkom vody a prístup k vodným zdrojom by sa mohol stať limitujúcim faktorom v rozvoji výroby surovín ako kukurica a cukrová trstina.

3.3.2 EHSV sa domnieva, že pokiaľ ide o plodiny určené na výrobu biopalív, bolo by potrebné zamerať sa na plodiny, ktoré nie sú zavlažované a dokážu existovať aj vo vnútrozemských a znevýhodnených oblastiach. Na výrobu jedného litra bionafty je totiž potrebných 4 000 litrov vody, a to na zavlažovanie plodín a ich chemickú transformáciu.

3.4 Životné prostredie

3.4.1 Existujú potenciálne riziká vyplývajúce z neprimeraného využívania pôdy, predovšetkým poľnohospodárskej pôdy, či už sa využíva na pestovanie potravinárskych plodín alebo plodín na výrobu bioenergie. Medzi ne patrí:

- nárast tlaku na celé odvetvie poľnohospodárstva v dôsledku zintenzívnenia pestovania plodín (zhustovanie pôdy, nadmerné používanie živín, nadmerná spotreba vodných zdrojov, erózia),
- transformácia lúk a pasienkov na ornú pôdu na pestovanie energetických plodín s následnou stratou zásob uloženého uhlíka,

— strata biodiverzity v dôsledku využívania modelov intenzívnej poľnohospodárskej výroby,

— homogenizácia krajiny (Správa EEA 7/2006).

3.4.2 EHSV sa však domnieva, že racionálne využívanie pôdy úzko spojené s osvedčenými poľnohospodárskymi postupmi používanými v Európskej únii, založenými na plodinách určených na výrobu rôznych druhov bioenergie, môže zvýšiť biodiverzitu a znížiť homogenizáciu krajiny. Podľa EHSV sa Európa musí nezvratiteľne uberať týmto smerom.

3.4.3 V tejto súvislosti je potrebné upozorniť na biopalivá druhej generácie, hoci (pretože tu je vhodné priemyselné a intenzívne obrábanie) úloha poľnohospodárov sa obmedzí len na dodávanie suroviny bez akejkoľvek záruky finančnej odmeny. EHSV pokladá za nutné vyvážiť úlohu poľnohospodárov vo vzťahu k výrobe a uvádzaniu energetických plodín na trh s cieľom podporiť organizácie výrobcov v celom reťazci, pretože už teraz môžu zohrávať rozhodujúcu úlohu v rokovaniach o vyvážaných zmluvách s ďalšími článkami reťazca.

3.5 Európsky prístup k bioenergii

3.5.1 Pri rozsiahlom využívaní energetických plodín je nutné udržateľné riadenie lesných a poľnohospodárskych plôch. Výroba biomasy na energetické účely predstavuje pozitívny vzťah k životnému prostrediu len vtedy, ak prebieha korektným spôsobom. Napríklad po opustení vidieckych oblastí sa začali výrazne prejavovať destabilizujúce prírodné činitele. Plochy, ktoré nie sú chránené ľudskou činnosťou, môžu byť vystavené zvýšenému nebezpečenstvu zosuvov, dezertifikácie a požiarov.

3.5.2 EHSV sa domnieva, že na podporu integrovaného rozvoja bioenergie na príslušnom území je potrebné vyvinúť model decentralizovanej výroby a krátkeho energetického reťazca s malými zariadeniami na transformovanie lokálne vyrobenej biomasy, čo bude priaznivé pre životné prostredie a prinesie možnosť priameho zapojenia (samostatných alebo združených) poľnohospodárov do reťazca.

3.5.3 EHSV schvaľuje usmernenia pre uplatňovanie osvedčených postupov pre rôzne bioenergetické plodiny, ktoré predstavila Európska environmentálna agentúra:

— zabezpečiť pestovanie plodín na plochách počas celého roku,

— pestovať plodiny na svahoch,

— vytvoriť vetrolamy pestovaním plodín rôznej výšky,

— udržiavať a vytvárať vetrolamy na medziach polí a zavádzať postupy, ktorými sa zabráni úbytku organickej hmoty z pôdy.

3.5.4 EHSV sa domnieva, že rozvoj správneho energetického poľnohospodárstva môže podporiť stálu prítomnosť človeka na území a zabezpečiť kontrolu a zhodnocovanie zdrojov, najmä pokiaľ ide o lesné zdroje.

3.5.5 Okrem toho v sektore poľnohospodárstva môže byť bioenergetická produkcia kontrolovanou súčasťou agropotravinárskej výroby, a tým prispieť k diverzifikácii trhových kanálov a uľahčiť prechod na stále konkurencieschopnejšie poľnohospodárstvo a ponúknuť nekonfliktné riešenia pre umiestnenie poľnohospodárskych produktov v nových členských štátoch.

3.6 Systémy kontroly kvality bioenergetickej produkcie

3.6.1 Existuje veľa metódik používaných na skúmanie účinkov bioenergie na životné prostredie. EHSV by medzi nimi chcel poukázať na dve:

— ekologická stopa spôsobená výrobou biomasy,

— prieskum DPSIR (Determinati-Pressioni-Stato-Impatto Risposte).

3.6.2 Pri odhade vplyvu na životné prostredie možno posúdením životného cyklu („Life Cycle Assessment“) stanoviť a kvantifikovať konkrétnu a potenciálnu energetickú a environmentálnu záťaž v rôznych fázach cyklu výroby a spotreby bioenergie. Táto technika umožňuje porovnanie environmentálneho profilu rôznych foriem bioenergie s profilom fosílnych druhov energie, ktoré majú obdobné funkcie.

3.6.3 EHSV sa domnieva, že postoj členských krajín „Global Energy Partnership“, vrátane USA a Číny, ktoré podpísali medzinárodnú dohodu o kontrole využívania biopalív a ich vplyve na životné prostredie a potravinovú rovnováhu, je v súlade s uvedenými zásadami. Každý štát bude môcť posúdiť environmentálnu udržateľnosť jednotlivých druhov bioenergie na základe 24 dobrovoľných kritérií a ukazovateľov.

3.6.4 V tejto súvislosti je podľa EHSV potrebné pri využívaní prebytku pôdy na produkciu surovín na výrobu bioenergie stanoviť nielen environmentálne, hospodárske a sociálne obmedzenia, ale pomocou činiteľa ILUC (nepriame zmeny využívania pôdy) overiť, či plochy určené na pestovanie energetických plodín môžu vyvolať zvýšenie CO₂.

3.6.5 EHSV súhlasí s rozhodnutím Komisie monitorovať riziká spojené s využívaním biopalív v doprave (smernica 28/2009/ES), obmedziť podiel biopalív a biokvapalín vyrábaných z potravinárskych plodín a upravovaných podľa stupňa vývoja rôznych technológií, a stimulovať výrobu bioenergie z produktov, ktoré si nevyžadujú ďalšie poľnohospodárske plochy, ako napríklad zo spaľovania komunálneho odpadu.

3.6.6 EHSV sa domnieva, že využívanie biopalív prvej generácie nesmie Európskej únii prekážať v tom, aby investovala do výskumu nových čistých zdrojov energie ⁽⁵⁾.

V Bruseli 18. septembra 2013

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Henri MALOSSE

⁽⁵⁾ Ú. v. EÚ C 271, 19.9.2013, s. 111 – 115.